



บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ต้องการศึกษาเกี่ยวกับการปฏิบัติงานค้ำนการนิเทศการศึกษาของกรมการศึกษานอกโรงเรียน จึงจำเป็นต้องศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม และใช้ประกอบการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจึงได้รวบรวมเพื่อนำมาประกอบตามลำดับดังนี้

1. ความหมายของการนิเทศการศึกษา
2. หลักการนิเทศการศึกษา
3. ความมุ่งหมายในการนิเทศการศึกษา และวัตถุประสงค์ในการนิเทศงานการศึกษานอกโรงเรียนของศึกษานิเทศก์ กรมการศึกษานอกโรงเรียน
4. กระบวนการนิเทศการศึกษา
5. บทบาท หน้าที่ของศึกษานิเทศก์และบทบาท หน้าที่ของศึกษานิเทศก์กรมการศึกษานอกโรงเรียน
6. งานนิเทศการศึกษานอกโรงเรียน
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความหมายของการนิเทศการศึกษา

"การนิเทศการศึกษา" มีผู้ให้ความหมายไว้ต่าง ๆ กัน ตามความเชื่อและแนวคิดที่สอดคล้องกับการจัดการศึกษา ซึ่งซารี มณีศรี (2523 : 1) กล่าวถึงความหมายของการนิเทศการศึกษาไม่มีข้อจำกัดแน่นอนตายตัว ขึ้นอยู่กับวิวัฒนาการของการศึกษา จุดมุ่งหมายและแนวทางของการจัดการศึกษาในแต่ละยุคแต่ละสมัย

แต่อย่างไรก็ตามได้มีผู้ให้ความหมายของการนิเทศการศึกษาไว้ต่าง ๆ กัน

ดังนี้

สาย ภาณุรัตน์ (2511 : 11) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การนิเทศการศึกษา คือ ความพยายามอย่างหนึ่งหรือหลายๆ อย่างที่จะช่วยส่งเสริมให้การศึกษามีคุณภาพทั้งค่านการเรียนการสอน

วิจิตร วรุตบางกูร และคณะ (2519 : 1) ได้กล่าวว่า "การนิเทศการศึกษา คือ การปรับปรุงคุณภาพการศึกษา หัวใจของความสำเร็จในการปรับปรุงคุณภาพการศึกษาอยู่ที่คุณภาพการสอน และวิธีสอน ซึ่งจะต้องปรับปรุงโดยใช้กระบวนการวิธีการ และเทคนิคเฉพาะอย่าง

บุญโญ สาขร (2523 : 45-54) ได้ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึง ความพยายามทุกชนิดของศึกษานิเทศก์ หรือของผู้บริหารในการให้คำแนะนำ ปรีกษา แก่ครู อาจารย์ และเจ้าหน้าที่ทางการศึกษาซึ่งให้สามารถทำหน้าที่ที่ดีขึ้น และบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย

เบน เอ็ม แฮร์ริส (Ben M. Harris 1963 : 19) ได้ให้ความหมายของการนิเทศการศึกษา คือ สิ่งที่มีบุคคลภายในโรงเรียนกระทำกับบุคคลและสิ่งของ เพื่อจุดมุ่งหมายในการคงไว้หรือเปลี่ยนแปลงการดำเนินงานของโรงเรียนให้เป็นไปในแนวทางที่จะส่งเสริมให้บรรลุจุดมุ่งหมายการจัดการเรียนการสอน

คาร์เตอร์ วี กูท (Carter V. Good 1973 : 539) ได้ให้ความหมายของการนิเทศการศึกษาว่า เป็นความพยายามของเจ้าหน้าที่ผู้จัดการศึกษา ในการที่จะส่งเสริมแนะนำครู และบุคลากรของโรงเรียนให้รู้วิธีการปรับปรุงการเรียนการสอน อันได้แก่ ส่งเสริมความก้าวหน้าทางวิชาชีพ การพัฒนาครู การเลือกและการปรับปรุงวัสดุประสงค์ เนื้อหา และการประเมินผลการเรียนการสอน

ฮาโรลด์ สเพียร์ (Harold Spears 1967 : 16) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการที่จะทำให้เกิดการปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอน และการกระตุ้นความเจริญก้าวหน้าของครู โดยมีมุ่งหวังเพื่อช่วยเหลือครูเพื่อให้ครูได้ช่วยตนเอง

จากความหมายของการนิเทศการศึกษาที่กล่าวมา อาจสรุปได้ว่า การนิเทศการศึกษา คือ ความพยายามในหลายๆ ทางของผู้เกี่ยวข้องกับการศึกษาทุกฝ่ายที่จะ

ร่วมมือช่วยเหลือ แนะนำ ส่งเสริมให้ผู้สอนได้ปรับปรุงการเรียนให้มีประสิทธิภาพ
ขึ้น

สำหรับความหมายของการนิเทศการศึกษาสำหรับงานการศึกษานอกโรงเรียน
หมายถึง การให้คำแนะนำ การให้คำปรึกษาหารือ การสาธิต และการเผยแพร่
วิทยาการให้แก่ผู้รับการนิเทศ การสำรวจ การประเมินผล และการรายงานผล
การจัดการศึกษานอกโรงเรียน

หลักการนิเทศการศึกษา

ผู้นิเทศการศึกษา จำเป็นต้องพิจารณาหลักการนิเทศการศึกษา ทั้งนี้เพื่อ
เป็นแนวทางในการนิเทศ นักการศึกษาได้กล่าวถึงหลักการนิเทศไว้ดังนี้

วิจิตร วรุฒบางกูร และคณะ (2519 : 22-23) ได้กล่าวถึง หลักการ
นิเทศไว้ดังนี้

1. หาทางให้ครูได้พึ่งตัวเอง ไม่ใช่คอยหวังพึ่งศึกษานิเทศก์หรือคนอื่น ๆ
ตลอดเวลา
2. ช่วยให้ครูมีความเชื่อมั่นในตัวเอง สามารถวิเคราะห์ปัญหาต่าง ๆ
ด้วยตนเองได้
3. ต้องทราบความต้องการของครูแล้ววางแผนนิเทศให้ตรงกับความต้องการ
นั้น
4. ศึกษาปัญหาต่าง ๆ ของครู ทำความเข้าใจปัญหานั้น พร้อมกับพิจารณา
หาทางแก้ไข
5. ชักจูงให้ครูวิเคราะห์ปัญหาร่วมกัน
6. การแก้ไขเกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอน ควรเปิดโอกาสให้ครูได้ใช้
ความคิดและลงมือกระทำเองให้มากที่สุด
7. รับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่าง ๆ ของครู และนำมาพิจารณาร่วมกัน

8. ช่วยกันจัดหาแหล่งวิทยาการอุปกรณ์การสอน ตลอดจนเครื่องมือ เครื่องใช้ให้แก่ครู

9. ช่วยเหลือครูในการจัดหาเอกสาร หนังสือและตำราต่าง ๆ

10. ช่วยให้ครูรู้จักจัดหาหรือประดิษฐ์วัสดุอุปกรณ์การสอนที่ขาดแคลนด้วยตนเอง

11. หาทางให้โรงเรียน ชุมชนหน่วยงานที่ใกล้เคียง มีความสัมพันธ์กันและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

12. ยอมรับนับถือบุคลากรที่ร่วมงานในโรงเรียนนั้น ๆ และแสดงให้เขาเห็นว่าเขามีความสำคัญต่อสถาบันนั้น ๆ ด้วย

13. ช่วยให้ครูได้แสดงกิจกรรมและผลงานต่าง ๆ ของโรงเรียนให้ชุมชนทราบโดยสม่ำเสมอ

14. ต้องทำความเข้าใจกับผู้บริหารโรงเรียนในส่วนที่เป็นหน้าที่และความรับผิดชอบของกันและกัน

15. ช่วยประสานงานระหว่างโรงเรียนกับองค์การหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

16. รวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ที่เห็นว่าเป็นประโยชน์มาทำการวิเคราะห์วิจัย

17. ทำความเข้าใจกับเรื่องราวต่าง ๆ ของการศึกษาอย่างแจ่มแจ้ง เพื่อจะได้ดำเนินการให้บรรลุเป้าหมาย

วิลเลียม เอช เบอร์ตัน และลีโอ เจ บรัคเนอร์ (William H. Burton and Leo J. Brueckner 1955 : 71-72) ได้กล่าวถึงหลักการนิเทศการศึกษาไว้ 4 ประการ คือ

1. การนิเทศการศึกษาคควรมีความถูกต้องตามหลักวิชา (The artically sound) หมายความว่า การนิเทศการศึกษาคควรจะเป็นไปตามวัตถุประสงค์ และนโยบายที่วางไว้ ทั้งควรเป็นไปตามความจริงและถูกเกณฑ์ที่แน่นอน

2. การนิเทศการศึกษาคควรจะเป็นวิทยาศาสตร์ (Scientific) หมายความว่า การนิเทศการศึกษาคควรเป็นไปอย่างมีระเบียบ และมีวิธีการในการศึกษา ปรับปรุง และประเมินผล การนิเทศคควรจะมาจากกรรวบรวมข้อมูล และการสรุปผลอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นที่เชื่อถือได้

3. การนิเทศการศึกษาควรเป็นประชาธิปไตย (Democratic)

หมายความว่า การนิเทศการศึกษาจะต้องเคารพในความแตกต่างระหว่างบุคคล เน้นความร่วมมือร่วมใจในการดำเนินงาน และการใช้ความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงาน เพื่อให้งานนั้นไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ

4. การนิเทศการศึกษาควรเป็นการสร้างสรรค์ (Creative)

หมายความว่า การนิเทศการศึกษาควรเป็นการแสวงหาความสามารถพิเศษของแต่ละบุคคลแล้ว เปิดโอกาสให้ได้แสดงออก และพัฒนาความสามารถเหล่านั้นอย่างเต็มที่

ฮาโรลด์ พี อัดัม และแฟรงค์ จี คิกกี (Harold P. Adams and Frank

G. Dickey 1966 : 22-41) ได้เสนอหลักการสำคัญของการนิเทศการศึกษาไว้ ดังนี้ คือ การนิเทศการศึกษาที่จะมุ่งให้ครูได้รู้ว่าอะไรคือปัญหาสำคัญที่กำลังเผชิญอยู่ จะหาวิธีแก้ไขเหล่านั้นได้อย่างไรที่จะช่วยให้ครูรู้สึกมั่นคง มีความเชื่อมั่นในตนเอง ค้นเคยกับแหล่งวิทยาการ และสามารถที่จะรู้จักคิดค้นวิธีการทำงาน ที่มีประสิทธิภาพ แก้ไขปัญหาการทำงานของตนเองได้ในที่สุด

เจน ฟรานเซท (Jane Franseth 1961 : 23-28) ได้กล่าวถึง

หลักการที่สำคัญของการนิเทศการศึกษา โดยสรุป 4 ประเภท คือ

1. การนิเทศจะให้ผลอย่างสูงสุด ในการปรับปรุงการเรียนการสอนก็ต่อเมื่อ การนิเทศนั้นให้ความสำคัญแก่การแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล และตั้งอยู่บนจุดมุ่งหมายที่แน่นอน ซึ่งเป็นการตกลงพิจารณาาร่วมกัน โดยคณะครูและศึกษานิเทศก์

2. การนิเทศจะมีความหมายสำหรับครูจะต้องให้ครูได้มีส่วนร่วมในการพิจารณาว่าจะให้ศึกษานิเทศก์ช่วยเหลือในเรื่องใด

3. การนิเทศที่ดีจะต้องสร้างบรรยากาศที่เป็นกันเอง ยั่วยุ และสร้างความเข้าใจอันดีต่อกันเป็นการช่วยเหลือครู และต้องทำให้ครูรู้สึกว่า จะช่วยให้เขาพบวิธีที่ดีกว่าในการทำงานเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์

4. การนิเทศจะได้ผลควรใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ ในการแก้ปัญหาและช่วยให้อุ้รวมงานได้ศึกษาปัญหา ตลอดจนรายละเอียดต่าง ๆ เพื่อสร้างความเข้าใจพื้นฐานเสียก่อน

จากความคิดเห็นดังกล่าว หอที่จะสรุปหลักการสำคัญ ๆ ได้ว่า

1. การนิเทศการศึกษา ควรเริ่มต้นด้วยการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันและความต้องการจำเป็นอย่างแท้จริง
2. หาแนวทางแก้ปัญหาและวางแผนในการดำเนินงานอย่างเหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการ โดยการนำวิธีการทางวิทยาศาสตร์มาใช้ประโยชน์
3. การดำเนินงานทุกขั้นตอนต้องเป็นไปในการปรึกษาหารือร่วมกันระหว่างผู้เกี่ยวข้อง และบรรยากาศการดำเนินงานเป็นไปในลักษณะของการยอมรับความคิดเห็น ความสามารถ บทบาทหน้าที่ซึ่งกันและกัน

ความมุ่งหมายในการนิเทศการศึกษา

นักการศึกษาได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายในการนิเทศการศึกษาไว้ดังนี้

นพพงษ์ บุญจิตราคุลย์ (2524 : 240-241) ได้สรุปจุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษาไว้ 6 ประการ และเรียงเป็นอักษรย่อดังนี้ คือ OSMMAE ซึ่งย่อมาจาก

- | | |
|--------------------|--|
| O - Objectives | การช่วยเหลือครูในการเลือกและปรับปรุง
วัสดุประสงค์การสอน |
| S - Subject Matter | การช่วยเหลือครูเลือกและปรับปรุงเนื้อหาการ-
สอน |
| M - Method | การช่วยเหลือครูให้รู้จักใช้วิธีสอน |
| M - Materials | การช่วยเหลือครูให้รู้จักเลือกและปรับปรุงการ
ใช้วัสดุอุปกรณ์การสอน |
| A - Activities | การช่วยเหลือครูให้รู้จักเลือก และปรับปรุงวิธีการ
ใช้กิจกรรมเสริมหลักสูตรในการ สอน |
| E - Evaluation | การช่วยเหลือครูให้รู้จักเลือกและปรับปรุงวิธีการ
ประเมินผลการเรียนการสอน |

สังค อุทรานันท์ (2527 : ภาคผนวก 4-5) ได้ให้ความเห็นเรื่อง
จุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษา ซึ่งสรุปได้ดังนี้ คือ

1. เพื่อการพัฒนาคนให้มีคุณภาพสูงขึ้น กล่าวคือ มีความรู้ความสามารถ
ในการปฏิบัติงานสูงขึ้น
2. เพื่อพัฒนางานให้ดีขึ้น กล่าวคือ เมื่อเกิดการนิเทศแล้วปัญหา
จากการปฏิบัติงานน้อยที่สุด และผลงานที่ได้รับต้องมีคุณภาพสูงสุด
3. เพื่อพัฒนากระบวนการการทำงาน หมายถึง การนิเทศที่ดีต้อง
ประสานความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้ปฏิบัติงาน ลดความขัดแย้งให้น้อยที่สุด
4. เพื่อการสร้างขวัญและกำลังใจในการทำงาน นั่นคือ เป็นการสร้าง
ความมั่นใจ ความสุข มีกำลังใจในการทำงานนั่นเอง

ส่วนอดัมส์ และคิกกี (Adams & Dickey 1966 : 22-23) ได้
สรุปความมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษาไว้ 6 ประการ คือ

1. การช่วยให้ครูเป็นผู้รู้จักคิดค้นหาวิธีการทำงานด้วยตนเอง
2. มุ่งให้ครูรู้จักวิเคราะห์ปัญหาของตนเอง
3. ช่วยให้ครูรู้สึกมั่นคง และมีความเชื่อมั่นในความสามารถ
4. ช่วยให้ครูมีความคุ้นเคยกับแหล่งวิทยาการ
5. ช่วยให้ครูเข้าใจปรัชญาการศึกษาที่ถูกต้อง

โทมัส เอช บริก และโจเซฟ จัสแมน (Thomas H. Brigg and
Joseph Justman 1952 : 409) ได้สรุปความมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษาไว้
4 ข้อ คือ

1. เพื่อส่งเสริมความเป็นผู้นำและในวิชาชีพ (Professional
Readership)
2. เพื่อพัฒนาการสอนของครูให้ดีขึ้น (Improvement of teaching)
3. เพื่อส่งเสริมความก้าวหน้าของครู (Aiding Teacher's Growth)
4. เพื่อนำทางให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างคณะครู และชุมชน
(Guiding Staff and Community Relations)

จากจุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษาดังกล่าว จะเห็นได้ว่า การนิเทศ การศึกษามุ่งที่จะพัฒนาครูเป็นประเด็นสำคัญ เพื่อให้ครูมีความเชื่อมั่นในการจัด การเรียนการสอน รู้จักวิเคราะห์ปัญหา และหาวิธีแก้ไขปรับปรุงการเรียนการสอน ให้มีประสิทธิภาพ อันจะส่งผลไปยังตัวนักเรียนได้พัฒนาไปตามเป้าหมายของการศึกษา

วัตถุประสงค์ในการนิเทศงานการศึกษานอกโรงเรียน ของศึกษานิเทศก์กรมการศึกษานอกโรงเรียน

กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2528 : 1) ได้กำหนดจุดประสงค์ของการนิเทศไว้ดังนี้

1. ช่วยให้ผู้บริหาร วิทยากร ผู้สอน และบุคลากรผู้ให้การศึกษาอื่นใดในลักษณะเดียวกันในสถานศึกษา และผู้ปฏิบัติงานสนาม คำเนินงานและกิจกรรมตามโครงการแผนงานและหลักสูตรให้ได้ผลตามความมุ่งหมาย
2. ปรับปรุงและพัฒนาการนิเทศงานการศึกษานอกโรงเรียนซึ่งมีหลักการ ความมุ่งหมายและวิธีการโดยเฉพาะต่างจากการนิเทศการศึกษาในระบบโรงเรียนให้เหมาะสมตามรูปแบบ ระดับ โอกาสและพื้นที่
3. เพื่อให้ผู้บริหาร วิทยากร ผู้สอน และบุคลากรผู้ให้การศึกษาอื่นใดในสถานศึกษา และผู้ปฏิบัติงานสนามได้ตระหนักถึงปัญหาเกี่ยวกับการเรียนการสอน และการพัฒนาความรู้เฉพาะอย่างตามความต้องการของประชาชน ตามปรัชญาการศึกษานอกโรงเรียน
4. เสนอแนะในการแก้ไขปัญหากการนิเทศงานการศึกษานอกโรงเรียนตามแต่โอกาส พื้นที่ และตามที่กรมการศึกษานอกโรงเรียนมอบหมาย
5. ให้ความช่วยเหลือ ให้คำปรึกษา และขอเสนอแนะในด้านการบริหาร ด้านวิชาการ และการปฏิบัติการงานการศึกษานอกโรงเรียนให้สัมพันธ์กับระบบการบริหารราชการ
6. เพื่อรับนิคชอบในการประสานประโยชน์ ทำความเข้าใจอันดีระหว่างประชาชน คณะกรรมการการศึกษานอกโรงเรียนภาค คณะกรรมการการศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด คณะกรรมการหรือผู้อุปการะสถานศึกษา หรือคณะกรรมการอื่นใด

อันเกี่ยวกับการศึกษานอกโรงเรียนและหน่วยงานที่เป็นของรัฐและเอกชนที่จัดบริการ
งานการศึกษานอกโรงเรียน

กระบวนการนิเทศการศึกษา

กระบวนการนิเทศการศึกษา เป็นขั้นตอนของการปฏิบัติงานด้านนิเทศการ-
ศึกษาเพื่อให้การนิเทศนั้นได้บรรลุจุดมุ่งหมายซึ่งได้มีผู้กล่าวถึงกระบวนการนิเทศไว้
ดังนี้

ซารี มณีศรี (2523 : 52-57) กล่าวว่า กระบวนการนิเทศการศึกษา
ประกอบด้วยขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. กระบวนการวางแผน

1.1 การคิดวางแผนเกี่ยวข้องกับความคิดวางแผนงานที่จะทำในอนาคต
ตามลำดับก่อนหลัง

1.2 การจัดทำตารางงาน เพื่อให้แผนงานในข้อ 1.1 มีผลในเชิง
ปฏิบัติและถ่ายทอดการปฏิบัติ

1.3 การทำโครงการ โครงการเป็นที่รวมของแผนงานเป็นขั้นนำแผน
ไปปฏิบัติ เช่น โครงการปรับปรุงการสอนประชาธิปไตยในโรงเรียน เป็นต้น

1.4 การทำนายผลงาน ทั้งนี้เพราะแผนงานที่นำไปสู่การคาดคะเน
แผนงานเป็นเรื่องของการคิดที่จะทำอะไรสักอย่างในอนาคต การประมาณการ
อย่างนี้ ย่อมง่ายต่อการที่ทำนายผลการทำงานได้

1.5 ปรับปรุงทำงานแผนการให้ดีขึ้น ภาระหนักในปัญหา และอุปสรรค
ของแผนงานที่เกิดขึ้น

2. การจัดการ

2.1 จัดจำแนกหน้าที่ งานนิเทศการศึกษามีหลายประการ ทั้งการฝึก
อบรมประจำการ การจัดหลักสูตรและจัดบุคลากร เป็นต้น เพื่อมิให้งานสับสน งาน-
ซ้อนงาน ควรจำแนกลักษณะงานให้เด่นชัด

2.2 การประสานงาน ประโยชน์ของการประสานงานคือ สร้างความ
เข้าใจในการทำงานร่วมกัน ขจัดปัญหาการทำงานที่ซ้ำซ้อนกัน เป็นต้น โดยหน้าที่ของ

ผู้นิเทศก์ ทำหน้าที่ประสานงานระหว่างฝ่ายโรงเรียนกับฝ่ายบริหารการศึกษาโดยตรง

2.3 ซึ่แหล่งข้อมูลวิชาการ จัดวัสดุอุปกรณ์การสอน อำนวยความสะดวก จัดให้มีเครื่องใช้ในโรงเรียน ทั้งนี้หาได้เองและจัดขึ้น

2.4 จัดให้มีการสัมพันธัมพันธ์ที่มีความต่อเนื่องในหน่วยงานการนิเทศ เป็นผลสืบเนื่องจาก 2.2 และมีผลกระทบต่อการนิเทศเป็นอย่างมาก

3. การนำ

3.1 นำในการตัดสินใจ กระบวนการนิเทศมิได้มุ่งหมายในการใช้อำนาจเผด็จการ แต่การตัดสินใจนั้นจะต้องมาจากหมู่คณะเป็นสำคัญ

3.2 ขอเสนอแนะ ให้คำปรึกษาแนะแนว

3.3 แรงจูงใจ กำลังใจมีวันหมดไปได้ การรักษาแรงจูงใจให้คงทนถาวรขึ้นอยู่กับ การตอบสนองความต้องการ การเข้าใจกับการเอาใจใส่ในเรื่องสวัสดิภาพ เป็นต้น

3.4 การสื่อความหมาย กระบวนการนำในการนำการนิเทศที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือการใช้ความสามารถในด้านความคิดต่อสื่อความหมายยิ่งขึ้นอยู่กับพื้นฐานการศึกษาของผู้นิเทศเป็นสำคัญ

3.5 ความคิดริเริ่ม บรรยากาศในการคิดริเริ่มอยู่ที่ภาวะผู้นำ หากผู้นิเทศก์ใจกว้างขวางยอมรับความคิดคนอื่น ๆ สนับสนุนให้เขาคิด มองข้ามความผิดพลาดเล็ก ๆ น้อย ๆ บังคับเหล่านี้จะช่วยส่งเสริมความคิดริเริ่ม

3.6 การสาธิต การนำในการสาธิต คือ การนำเผยแพร่ทางวิชาการ

4. การควบคุม

4.1 ทำให้ถูกต้อง การควบคุมในการนิเทศแตกต่างจากการควบคุมทางการบริหาร วาระการนิเทศใช้พระคุณมากกว่าพระเดชถือว่าการร่วมมือมาจากน้ำใจไม่ใช่การบังคับ

4.2 ความเจริญงอกงาม ในกรณีนี้การกระทำนั้นถูกต้องหรือการเรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ศึกษานิเทศก์ยอมช่วยให้กิจการนั้นประสบความสำเร็จยิ่งขึ้น

4.3 การกล่าวโทษเป็นลายลักษณ์อักษร การทำงานร่วมกับบุคคลหลายประเภทเรายอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคลเป็นพื้นฐาน บางคนยอมง่ายต่อการแนะนำ บางคนต้องใช้หลักความเข้มงวด อาจต้องพร่ำสอนอยู่เสมอ ต้องใช้มาตรการนี้

4.4 การกำหนดใหม่ เมื่อแนะนำช่วยเหลือโดยประการต่าง ๆ แต่ไม่มีการปรับปรุงแก้ไข บทกำหนดโทษจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการบริหารทั่วไป

5. กระบวนการประเมินผล การประเมินค่าของสิ่งใดเป็นกระบวนการขั้นสุดท้ายของสิ่งนั้น

5.1 พิจารณาผลงานประเมินค่า ผลงานว่าดี-เลวประการใด

5.2 วัตถุประสงค์ วัตถุประสงค์สัมฤทธิ์การปฏิบัติงาน

สังค อุทรานันท์ (2527 : 4-5) ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับกระบวนการนิเทศโดยตรงว่าสังคมไทยควรใช้ PIDRE ซึ่งมาจากการวางแผน (Planning) การให้ความรู้ (Informing) การลงมือปฏิบัติ (Doing) การให้กำลังใจ (Reinforcing) และการประเมินผล (Evaluating) ซึ่งในแต่ละขั้นมีรายละเอียดดังนี้

ขั้นที่ 1 วางแผนการนิเทศ เป็นขั้นที่ผู้นิเทศ ผู้รับการนิเทศ และผู้บริหาร จะทำการประชุมปรึกษาหารือ เพื่อให้ได้มาซึ่งปัญหาความต้องการจะเป็นสิ่งที่จะต้องมีการนิเทศ รวมทั้งวางแผนถึงขั้นตอนการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการนิเทศที่จะจัดขึ้นอีกด้วย

ขั้นที่ 2 ให้ความรู้ในสิ่งที่จะต้องทำ เป็นขั้นตอนของการให้ความรู้ความเข้าใจถึงสิ่งที่จะต้องดำเนินการว่าจะต้องอาศัยความรู้ความสามารถอย่างไรบ้าง

ขั้นที่ 3 การปฏิบัติงาน ประกอบด้วยงาน 3 ลักษณะ

3.1 การปฏิบัติงานของผู้รับการนิเทศ เป็นขั้นที่ผู้รับการนิเทศลงมือปฏิบัติงานตามความรู้ความสามารถที่ได้รับมาจากการดำเนินงานในขั้นที่ 2

3.2 การปฏิบัติงานของผู้ให้การนิเทศ ขั้นนี้ผู้ให้การนิเทศจะทำการนิเทศและควบคุมคุณภาพให้งานสำเร็จออกมาทันตามกำหนดเวลาและมีคุณภาพสูง

3.3 การปฏิบัติงานของผู้สนับสนุนการนิเทศ ผู้บริหารก็จะให้บริการสนับสนุนเรื่องวัสดุอุปกรณ์ ตลอดจนเครื่องมือต่าง ๆ ที่ช่วยให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างไคผล

ขั้นที่ 4 การสร้างเสริมขวัญและกำลังใจ ขั้นนี้เป็นขั้นของการเสริมแรงของผู้บริหารเพื่อให้ผู้รับการนิเทศ มีความมั่นใจ และบังเกิดความพึงพอใจในการปฏิบัติงานขั้นนี้อาจจะจำเป็นพร้อม ๆ กัน ขณะนี้ผู้รับการนิเทศกำลังปฏิบัติงานหรือการปฏิบัติงานเสร็จสิ้นไปแล้วก็ได้

ขั้นที่ 5 การประเมินผลผลิต และกระบวนการดำเนินงาน เป็นขั้นที่ผู้-นิเทศทำการประเมินผลและประเมินผลการดำเนินงานที่ได้ดำเนินการผ่านไปแล้วว่าเป็นอย่างไร หลังจากการประเมินผลนิเทศได้พบว่ามีปัญหาและอุปสรรคอย่างใดอย่างหนึ่งที่ทำให้การดำเนินงานไม่สำเร็จก็สมควรจะต้องปรับปรุงแก้ไข อาจจะต้องทำให้ความรู้ในสิ่งที่ต้องทำใหม่อีกครั้งหนึ่ง สำหรับในกรณีนี้ผลงานออกมายังไม่ถึงขั้นพอใจ หรือจำเป็นต้องปรับปรุงวิธีการดำเนินงานทั้งหมด สำหรับกรณีที่กระบวนการดำเนินงานเป็นไปไม่ได้ผล

ถ้าหากการประเมินผลงานและกระบวนการดำเนินงานได้พบว่า ประสพผลสำเร็จตามที่ไคตั้งใจไว้ก็ดำเนินงานต่อไปได้ โดยไม่ต้องให้ความรู้ใหม่ หรือหากจะมีการปฏิบัติงานสิ่งไคที่แปลกใหม่ไปจากเดิมจำเป็นต้องเริ่มตามกระบวนการดำเนินงานอย่างเป็นขั้นตอนต่อเนื่องต่อไปอีก

นอกจากนั้น สจ๊วต อุทราพันธ์ (2529 : 81) ไคกล่าวถึง กระบวนการบริหาร-งานของแอลเลน ซึ่งประกอบด้วยกระบวนการ 5 ประการ เป็นชื่อย่อว่า POLCA และ แฮริส ไค้นำแนวความคิดนี้มาใช้กับการนิเทศการศึกษา (Harris 1963 : 14-15) คือ

1. Planning Process (P) หมายถึง การวางแผนปฏิบัติงาน การคิดค้นปัญหา กำหนดจุดมุ่งหมาย ปรับปรุงวิธีการ กำหนดเวลา คาคคะเนจกกิจกรรมในการปฏิบัติงานตามเป้าหมาย

2. Organizing Process (O) หมายถึง การสร้างแบบมาตรการดำเนินงาน กำหนดมาตรฐาน จักแหล่งวิทยาการ จักสรรหน้าที ประสานงาน กระจายงาน จากรูปแบบขององค์การ และพัฒนานโยบายการทำงาน

3. **Leading Process (L)** หมายถึง บทบาทในการเป็นผู้นำ การ-
 ตักสินใจ จัดหาบุคลากร กระตุ้นให้บุคคลทำงาน ลงมือปฏิบัติงาน แนะนำสาธิต ทำ
 ความเข้าใจ ให้กำลังใจ เสนอแนะ อำนวยความสะดวก ให้สามารถปฏิบัติงาน
 อย่างมีประสิทธิภาพ

4. **Controlling Process (C)** หมายถึง การควบคุมการปฏิบัติงาน
 การชี้แนะ การอนุญาตให้บุคคลพ้นจากหน้าที่ ตักเตือนเพื่อให้ผู้ปฏิบัติตนได้ผลดีอย่าง
 สม่าเสมอ

5. **Assessing Process (A)** หมายถึง การตรวจสอบ พิจารณา
 การปฏิบัติงาน การประเมินผล และการวิเคราะห์วิจัยผลงานเพื่อปรับปรุงให้ดีขึ้น

กระบวนการนิเทศการศึกษาที่ศึกษานิเทศก์ควรยึดถือเป็นแบบแผนในการ
 ดำเนินการปฏิบัติงานนิเทศการศึกษาให้มีประสิทธิภาพต้องประกอบด้วย การวางแผน
 การประสานงาน การกระตุ้นและติดตามควบคุมผลการปฏิบัติงาน และการประเมิน
 ผลการปฏิบัติงาน

บทบาท หน้าที่ของศึกษานิเทศก์

การที่ศึกษานิเทศก์จะปฏิบัติหน้าที่ในการพัฒนาการเรียนการสอน อย่างได้ผล
 คืบหน้า ศึกษานิเทศก์จะต้องรู้และเข้าใจขอบเขตในการปฏิบัติงานของตนว่าจะต้องทำ
 อะไรบ้าง ซึ่งได้มีผู้ให้ทัศนะเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของศึกษานิเทศก์ไว้ต่าง ๆ กัน ดังจะ
 กล่าวต่อไปนี้

สุภาพร ราชกรกิจ (2516 : 76) ได้กล่าวถึงหน้าที่และความรับผิดชอบ
 ของศึกษานิเทศก์ไว้ว่า

1. วางแผนงานร่วมกับครู ทั้งที่เป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่มเพื่อพัฒนานโยบาย
 การศึกษา ร่วมงานโครงการดำเนินงานให้บรรลุผลโดยทำหน้าที่ปรึกษาและแนะนำ ชี้
 ปัญหาของครูแต่ละคน

2. ร่วมมือดำเนินการช่วยในการตัดสินใจดำเนินการ และแนะแนวทางการ
 การจัดการกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการศึกษา

3. จัดให้มีการประชุมปรึกษาเกี่ยวกับการเรียนการสอน ส่งเสริมให้ครูแสวงหาวิชาการใหม่ ๆ และนำมาปรับปรุงวิธีสอน
4. จัดพัฒนาหลักสูตรของโรงเรียน โดยช่วยคณะครูตั้งวัตถุประสงค์ของการสอนทุกวิชา เลือกประสบการณ์ที่มีคุณค่าให้เด็ก
5. จัดการเกี่ยวกับ สานิทธิวิธีสอน และการใช้อุปกรณ์การสอน การใช้หนังสือแบบเรียน รวมถึงเอกสารทางวิชาการ
6. ช่วยประสานงานทุกฝ่าย และจัดหาความสะดวกต่าง ๆ เกี่ยวกับการเรียนการสอน
7. มีส่วนร่วมในการวัดผลและประเมินผลการศึกษา รวมทั้งวิจัยโครงการต่าง ๆ เพื่อปรับปรุงให้ดีขึ้น

แฮริส (Harris 1963 : 13-14) ได้เสนอหน้าที่ความรับผิดชอบของศึกษานิเทศก์ไว้ 10 ประการ ดังนี้

1. พัฒนาหลักสูตร
2. จัดระบบการสอน แนะนำการสอน
3. จัดครูทำการสอน
4. เตรียมเครื่องอ่านช่วยความสะดวกแก่ครู
5. เตรียมวัสดุ อุปกรณ์การสอน
6. เตรียมอบรมครูประจำการ
7. จัดปฐมนิเทศครูใหม่
8. ช่วยเหลือบริการพิเศษ
9. สร้างความสัมพันธ์กับชุมชน
10. ประเมินผลการศึกษา

วิลเลียม เอช ลูซีโอ และจอห์น ดี แมคเนล (William H. Lucie and John D. McNeil 1962 : 24) ได้กล่าวว่า ศึกษานิเทศก์ต้องมีหน้าที่ 6 ประการ คือ

1. การวางแผน ศึกษานิเทศก์ต้องรู้จักวางแผนปฏิบัติงานของตนและหมู่คณะ เพื่อพัฒนานโยบายการศึกษา



2. การบริหาร ศึกษานิเทศก์ควรตัดสินใจทำงานด้วยตนเอง เพื่อความคล่องตัวในการปฏิบัติงาน
3. การนิเทศ ศึกษานิเทศก์มีหน้าที่ช่วยปรับปรุงคุณภาพการศึกษาและการสอนให้ดีขึ้น
4. การพัฒนาหลักสูตร ศึกษานิเทศก์ต้องมีส่วนร่วมในการปรับปรุงหลักสูตรจัดทำคู่มือครู และช่วยเลือกแบบเรียนให้แก่โรงเรียน
5. การสาธิตการสอน ศึกษานิเทศก์ควรสาธิตการสอนให้ครูดูได้ด้วยตนเองหรือจัดให้บุคคลอื่นสาธิตให้ดู
6. การวิจัย ศึกษานิเทศก์ควรทำการวิเคราะห์ ค้นคว้า ทดลอง เกี่ยวกับเรื่องการเรียนรู้การสอนโดยวิธีวิจัยอย่างมีระเบียบแบบแผน พร้อมทั้งเสนอแนะแนวความคิดใหม่ ๆ และผลวิจัยให้ครูทราบ

กวิน เจ ไมเนอร์ (Gwynn J. Minor 1961 : 27-31) ได้เสนอแนะเกี่ยวกับ หน้าที่ ความรับผิดชอบของศึกษานิเทศก์ไว้ 3 ประการ คือ

1. รับผิดชอบในการให้ความช่วยเหลือครูเป็นรายบุคคล
2. รับผิดชอบในด้านการประชาสัมพันธ์ และช่วยให้บริการด้านการสอนของครูให้เป็นไปอย่างได้ผลที่สุด
3. รับผิดชอบในฐานะวิทยากรของศึกษานิเทศก์และผู้บริหารการศึกษาระดับอื่น ๆ และทำหน้าที่อบรมครูประจำการ เผยแพร่โครงการศึกษาให้แก่ครู และประชาชนได้ทราบทั่วกัน

บทบาทและหน้าที่ของศึกษานิเทศก์ ได้แก่ การนิเทศการศึกษา ปรับปรุงส่งเสริมช่วยเหลือครูทุกวิถี เพื่อให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพและได้ผล ทำการวิจัย พัฒนาหลักสูตร บริการด้านการศึกษาแก่ครู ประชาสัมพันธ์กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และมีหน้าที่ประเมินผลการศึกษา

บทบาท หน้าที่ของศึกษานิเทศก์ กรมการศึกษานอกโรงเรียน

กรมการศึกษานอกโรงเรียน หน่วยศึกษานิเทศก์ (2528 : 1) ได้กำหนด
บทบาท หน้าที่ของศึกษานิเทศก์ไว้ดังนี้

1. บทบาท หน้าที่ ในฐานะนักวิชาการ
2. บทบาท หน้าที่ ในฐานะผู้ตรวจการศึกษานอกโรงเรียน
3. บทบาท หน้าที่ ในฐานะผู้ให้คำปรึกษาแนะนำ
4. บทบาท หน้าที่ ในฐานะผู้ประเมินผล

บทบาท หน้าที่หลัก 4 ประการ มีรายละเอียด ดังนี้

1. บทบาท หน้าที่ ในฐานะนักวิชาการ

ศึกษานิเทศก์ในฐานะนักวิชาการ จะต้องปฏิบัติดังนี้

- 1.1 หมั่นศึกษาค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ
- 1.2 ค้นคว้าและวิจัย รวมทั้งจัดทำสถิติข้อมูล เพื่อประโยชน์ในการ

นิเทศ

1.3 ศึกษารูปแบบ กระบวนการและทดลองทฤษฎี เพื่อสนับสนุนและพัฒนา
งานนิเทศการศึกษานอกโรงเรียน ด้านการศึกษาพื้นฐาน ด้านการศึกษาข้อมูลข่าวสาร
ด้านการศึกษาทักษะและนันทนาการ โดยให้หัวหน้าฝ่ายแต่ละฝ่ายเป็นผู้รับผิดชอบ

1.4 ศึกษาสภาพปัญหาในแต่ละภาควิชาภายในฝ่าย และหาแนวทาง
แก้ไขเพื่อประสานงานกับหน่วยงานที่ดำเนินงานในเรื่องนั้น ๆ โดยให้หัวหน้าภาควิชา
เป็นผู้รับผิดชอบ

1.5 วางแผนนิเทศการศึกษาของแต่ละภาคการศึกษา โดยให้หัวหน้า-
สายเป็นผู้รับผิดชอบ

1.6 ศึกษาค้นคว้า วางแผน พัฒนารูปแบบการนิเทศและติดตามผลการ
ศึกษานอกโรงเรียนทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค โดยให้ผู้อยู่ช่วยหัวหน้าหน่วยฯ ฝ่ายนิเทศ
เป็นผู้รับผิดชอบ

1.7 ศึกษาและเผยแพร่กฎหมาย ระเบียบ คำสั่ง แนวปฏิบัติ เกี่ยวกับการดำเนินงานของศึกษานอกโรงเรียน ให้ศึกษานิเทศก์มีความรู้ความเข้าใจ สามารถนำไปใช้กับการปฏิบัติหน้าที่ของศึกษานิเทศก์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยให้ ผู้ช่วยหัวหน้าหน่วยฯ ฝ่ายบริหาร เป็นผู้รับผิดชอบ

1.8 เผยแพร่ความรู้ทางวิชาการ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่าง ศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยให้ ผู้ช่วยหัวหน้าหน่วยฯ ฝ่ายวิชาการเป็นผู้รับผิดชอบ

2. บทบาท หน้าที่ในฐานะผู้ตรวจการศึกษานอกโรงเรียน

กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดไว้ในระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่า ด้วยกฏกระทรวงการศึกษานอกโรงเรียน พ.ศ. 2523 หมวด 2 หน้าที่และกิจกรรม หน้าที่ที่ 6 (10) "งานตรวจการศึกษานอกโรงเรียน และงานอื่นใดในลักษณะ เกี่ยวกันที่กรมการศึกษานอกโรงเรียนมอบหมาย" ตามระเบียบนี้ศึกษานิเทศก์กรมการศึกษานอกโรงเรียนจึงมีฐานะเป็นผู้ตรวจงานการศึกษานอกโรงเรียน เพื่อทราบ สภาพปัญหา ซึ่งหน่วยงานหรือสถาบันนั้น ๆ ประสบอยู่ ทั้งการวางแผน การดำเนินงานและการประเมินผล

บทบาทของศึกษานิเทศก์ในฐานะผู้ตรวจงานการศึกษานอกโรงเรียน คือ จะต้องไปตรวจเยี่ยมสถานศึกษาและหน่วยปฏิบัติการกรมการศึกษานอกโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตปฏิบัติงานเป็นประจำ และสม่ำเสมอ แล้วรายงานให้จังหวัดและกรมทราบ ว่า สถานศึกษาและหน่วยปฏิบัติการกรมการศึกษานอกโรงเรียนได้ปฏิบัติงานสอดคล้องกับ นโยบายของกรมการศึกษานอกโรงเรียนตรงตามวัตถุประสงค์ของกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนแต่ละประเภท และถูกต้องตามระเบียบคำสั่งหรือไม่ เพียงไร

3. บทบาท หน้าที่ในฐานะผู้ให้คำปรึกษาแนะนำ

ศึกษานิเทศก์มีหน้าที่ให้ข้อเสนอแนะและคำปรึกษาแก่กรม จังหวัด อำเภอ สถานศึกษา และหน่วยกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ในเรื่องการจัดการศึกษานอกโรงเรียนทุกรูปแบบและร่วมปรึกษาหารือในการแก้ไขปัญหา

ศึกษานิเทศก์นอกจากจะมีบทบาท หน้าที่เป็นผู้ตรวจการศึกษาแล้ว จะต้องทำหน้าที่ผู้ให้คำแนะนำตักเตือนควบคู่กันไปด้วย คือ เมื่อไปในเทศตรวจเยี่ยมหากได้พบสถานศึกษา สังกัดกรมการศึกษานอกโรงเรียน หรือหน่วยปฏิบัติกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนแห่งใดปฏิบัติผิดหลักการของการศึกษานอกโรงเรียน หรือผิดนโยบาย ผิดระเบียบ จะต้องให้คำแนะนำ ตักเตือน ให้ปฏิบัติให้ถูกต้อง โดยยึดถือคุณภาพ ประสิทธิภาพ นโยบาย ระเบียบและคำสั่งของทางราชการเป็นสำคัญ ทั้งนี้จะต้องใช้วิธีชี้แจง แนะนำหลักปฏิบัติที่ถูกต้องให้ เพื่อให้การดำเนินงานของสถานศึกษาเป็นไปอย่างถูกต้อง

4. บทบาท หน้าที่ในฐานะผู้ประเมินผล

ศึกษานิเทศก์ในฐานะผู้ประเมินผลมีหน้าที่ติดตามผลและประเมินผลการดำเนินงานการศึกษานอกโรงเรียนทุกรูปแบบว่าดำเนินไปถูกต้องตามนโยบายและวัตถุประสงค์หรือไม่ ได้ผลเพียงไร คำนึงกับการลงทุนหรือไม่ แล้วรายงานสภาพการดำเนินงานจากผลการตรวจนิเทศการติดตามผลและประเมินผลให้ผู้เกี่ยวข้องและผู้บังคับบัญชารับทราบ เพื่อวินิจฉัยสั่งการ

งานนิเทศการศึกษา หมายถึง งานต่าง ๆ ดังนี้

1. การวางแผนการนิเทศ หมายถึง การกำหนดรูปแบบ วิธีการ กระบวนการนิเทศ เพื่อเป็นแนวทางสำหรับผู้นิเทศยึดถือปฏิบัติ ซึ่งในการวางแผนการนิเทศนี้ผู้วางแผนจะต้องพิจารณาข้อมูลประกอบหลาย ๆ ด้าน ทั้งข้อมูลของผู้นิเทศ และผู้รับการนิเทศ
2. การวิจัย หมายถึง การค้นหาคำตอบโดยใช้วิธีการเชิงวิทยาศาสตร์ ซึ่งการวิจัยนี้จะเน้นการวิจัยที่จะเป็นประโยชน์ต่อการนิเทศงานการศึกษานอกโรงเรียน
3. การรวบรวม สถิติ ข้อมูลการนิเทศ หมายถึง การนำสถิติ ข้อมูลที่เกี่ยวกับการนิเทศงานการศึกษานอกโรงเรียนมาจัดและแบ่งประเภทตามลักษณะของงานการศึกษานอกโรงเรียน หรือตามลักษณะอื่น ๆ ที่เหมาะสม

4. การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การสร้างหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ การประเมินหลักสูตร และการปรับปรุงหลักสูตร ซึ่งจะเป็นหลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่ประเภทต่าง ๆ เช่น หลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จพื้นฐาน หลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จระดับ 3-4 หลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จทางวิทย์และไปรษณีย์ เป็นต้น

5. การผลิตเอกสาร คู่มือ แบบเรียน และอุปกรณ์การศึกษา หมายถึง การผลิตเอกสารวิชาการ และเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับการนิเทศการศึกษาหรือการศึกษานอกโรงเรียน การผลิตคู่มือครูที่ใช้ประกอบการสอน การผลิตแบบเรียน และการผลิตอุปกรณ์การศึกษาสำหรับการศึกษาผู้ใหญ่ประเภทต่าง ๆ

6. การเผยแพร่ ประสานงาน หมายถึง การเผยแพร่งานการศึกษานอกโรงเรียนให้รู้จักกว้างขวาง และการร่วมมือประสานงาน ให้การดำเนินการศึกษานอกโรงเรียนและค่านการนิเทศงานการศึกษานอกโรงเรียนให้ประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์

7. การฝึกอบรม ประชุม สัมมนา หมายถึง การจัดฝึกอบรม การจัดประชุม การจัดสัมมนาเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับงานการศึกษานอกโรงเรียนทุกกลุ่มเป้าหมาย

8. การส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาแก่ส่วนราชการ หน่วยงานชุมชน หรือท้องถิ่น หมายถึง การส่งเสริมสนับสนุนการศึกษานอกโรงเรียนและร่วมมือที่จะจัดการศึกษาแก่ส่วนราชการ หน่วยงานชุมชน หรือท้องถิ่น

9. การสาธิตและจัดบริการงานการศึกษานอกโรงเรียน หมายถึง การสาธิตและการจัดงานการศึกษานอกโรงเรียนให้กว้างขวางและนิเทศติดตามผลการจัดการศึกษานอกโรงเรียนตามงานต่าง ๆ ดังนี้

1. การศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ
2. การศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญ
3. การศึกษาผู้ใหญ่สายอาชีพ
4. ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน ห้องสมุดประชาชน
5. การศึกษาทางสื่อสารมวลชน และงานโสตทัศนศึกษา

10. งานอื่นใดที่กรมการศึกษานอกโรงเรียนกำหนดให้เป็นงานนิเทศการศึกษานอกโรงเรียน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยต่าง ๆ ที่ผ่านมา ได้มีผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศการศึกษาค้นการศึกษานอกโรงเรียน มีดังต่อไปนี้

อวยชัย จันทปัญญาศิลป์ (2527 : 52-57) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "บทบาทที่พึงประสงค์ของศึกษานิเทศก์ กรมการศึกษานอกโรงเรียน ตามทัศนะของครูใหญ่ ครูสอนในโรงเรียนผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ ระดับ 3-4 ประถมชั้นเรียน และบุคลากรบุคลากรศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด ในเขตการศึกษา 10" พบว่า

บทบาทที่พึงประสงค์ของศึกษานิเทศก์กรมการศึกษานอกโรงเรียน ทั้งด้านการนิเทศการศึกษา ด้านการพัฒนาและส่งเสริมคุณภาพทางวิชาการ และด้านการประสานประโยชน์ราชการ ครูใหญ่มีทัศนะตอบพาททั้ง 3 ด้านนี้มากที่สุด รองลงมาคือ บุคลากรของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด และน้อยที่สุดคือ ครูสอนในโรงเรียนผู้ใหญ่ นอกจากนั้นผลการวิเคราะห์โดยการเปรียบเทียบทัศนะของครูใหญ่ ครูสอนในโรงเรียนผู้ใหญ่ และบุคลากรศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดที่มีตอบพาทที่พึงประสงค์ของศึกษานิเทศก์ กรมการศึกษานอกโรงเรียน ทั้ง 3 ด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สุชาติ ศรีนวลนัค (2526 : 127-128) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "บทบาทและคุณลักษณะของศึกษานิเทศก์ที่พึงประสงค์ตามทัศนะของบุคลากรศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด" ซึ่งวิธีดำเนินการวิจัยได้ศึกษาความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นบุคลากรศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด จำนวน 472 คน ที่ปฏิบัติงานในศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด จำนวน 15 ศูนย์ ของปีงบประมาณ 2525 โดยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีสุ่ม สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถามชนิดประมาณค่าที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีคำถามทั้งสิ้น 99 ข้อ พบว่า

1. บทบาทของศึกษานิเทศก์ พบว่าบุคลากรศูนย์การศึกษาออก-
โรงเรียนจังหวัด ต้องการให้ศึกษานิเทศก์มีบทบาททุกด้านอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างมาก
เรียงตามลำดับความสำคัญจากมากไปหาน้อย คือ บทบาทด้านการส่งเสริมคุณภาพ
งานวิชาการ บทบาทด้านกรณีศึกษาศึกษานอกโรงเรียน

2. คุณลักษณะของศึกษานิเทศก์ พบว่า บุคลากรศูนย์การศึกษาออก-
โรงเรียนจังหวัด ต้องการให้ศึกษานิเทศก์มีคุณลักษณะทุกด้านอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างมาก
เรียงลำดับความสำคัญจากมากไปหาน้อยคือ คุณลักษณะด้านทักษะเฉพาะสำหรับตำแหน่ง
คุณลักษณะด้านบุคลิกลักษณะ และคุณลักษณะด้านความรู้

3. เปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทของศึกษานิเทศก์ พบว่า บุคลากร
ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัดที่ปฏิบัติงานอยู่ในภาคใต้มีความคิดเห็นต่อบทบาทของ
ศึกษานิเทศก์ ด้านความรู้และด้านการประสานประโยชน์ราชการ แตกต่างจากผู้ปฏิบัติ
งานอยู่ในภาคเหนือ ภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ บุคลากรศูนย์การศึกษา
ออกโรงเรียนจังหวัดที่มีคุณวุฒิต่ำกว่าระดับปริญญาตรี มีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการ
ส่งเสริมคุณภาพงานวิชาการ แตกต่างจากผู้ที่มีคุณวุฒิตั้งแต่ปริญญาตรีหรือเทียบเท่าขึ้นไป
ส่วนตัวแปรด้านลักษณะการปฏิบัติงาน ไม่มีผลทำให้บุคลากรศูนย์การศึกษาออกโรงเรียน
จังหวัดมีความคิดเห็นต่อบทบาทของศึกษานิเทศก์ทุกด้านแตกต่างกัน

4. เปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อคุณลักษณะของศึกษานิเทศก์ พบว่า
บุคลากรศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัดที่ปฏิบัติงานในภาคใต้และภาคเหนือมีความ
คิดเห็นต่อคุณลักษณะของศึกษานิเทศก์ ด้านทักษะเฉพาะสำหรับตำแหน่ง แตกต่างจาก
ผู้ปฏิบัติงานในภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ บุคลากรศูนย์การศึกษาออก
โรงเรียนจังหวัดที่ปฏิบัติงานในฝ่ายบริหารมีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะของศึกษานิเทศก์
ด้านทักษะเฉพาะสำหรับตำแหน่งแตกต่างจากผู้ปฏิบัติงานในฝ่ายพัฒนาและฝึกอบรม
ฝ่ายการศึกษาสายสามัญ ฝ่ายการศึกษาสายอาชีพและฝ่ายแผนงานและโครงการ
บุคลากรศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัดที่ปฏิบัติงานในฝ่ายการศึกษามวลชนมีความ
คิดเห็นต่อคุณลักษณะของศึกษานิเทศก์ด้านทักษะเฉพาะสำหรับตำแหน่งแตกต่างจากผู้
ปฏิบัติงานในฝ่ายการศึกษาสายสามัญ ฝ่ายการศึกษาสายอาชีพ และฝ่ายแผนงาน-

และโครงการ บุคลากรศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดที่ปฏิบัติงานฝ่ายพัฒนาและฝึกอบรมมีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะของศึกษานิเทศก์ด้านทักษะเฉพาะสำหรับตำแหน่งแตกต่างจากผู้ปฏิบัติงานในฝ่ายแผนงานและโครงการ สำหรับบุคลากรศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดที่มีคุณวุฒิต่ำกว่าระดับปริญญาตรี มีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะของศึกษานิเทศก์ ด้านทักษะเฉพาะสำหรับตำแหน่งแตกต่างจากผู้ที่มีคุณวุฒิตั้งแต่ปริญญาตรีหรือเทียบเท่าขึ้นไป ส่วนคุณลักษณะด้านความรู้และด้านบุคลิกลักษณะ บุคลากรศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

เพียงใจ สุขโรจน์ (2528 : หน้า จ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความต้องการทางด้านการนิเทศการศึกษาของผู้บริหารและครูโรงเรียนผู้ใหญ่ที่เปิดสอนหลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ ระดับ 3-4 เขตกรุงเทพมหานคร" พบว่า

1. ความต้องการทางด้านการนิเทศการดำเนินงานทั่วไป โดยส่วนรวมทั้งผู้บริหารและผู้ดำเนินงานมีความต้องการให้นิเทศในระดับปานกลาง แต่มีบางข้อที่ทั้งผู้บริหารและผู้ดำเนินงานต้องการให้มีการนิเทศระดับมาก คือ เรื่องการทำบัญชีการเงิน ระเบียบการจัดซื้อพัสดุครุภัณฑ์ และการจัดอบรมครูประจำการ

2. ความต้องการทางด้านการนิเทศด้านวิชาการ โดยส่วนรวมทั้งผู้บริหารและครูผู้สอนไม่ว่าจะสอนระดับใด เคยผ่านการอบรมและยังไม่เคยผ่านการอบรมต่างก็มีความต้องการให้นิเทศในระดับมากทุก ๆ ด้าน คือ ด้านหลักสูตร เนื้อหาวิชา วิธีสอน กิจกรรมการเรียนการสอน อุปกรณ์การเรียนการสอน และการวัดและประเมินผล

สมบูรณ์ ศาลาชีวิน และคณะ (2526 : หน้า IV-VIII) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "รูปแบบการนิเทศการศึกษาโครงการ ศสช." ซึ่ง ศสช. มาจากคำว่า "ศูนย์การศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขา" พบว่า

1. รูปแบบการนิเทศของโครงการ ศสช. ยังไม่ได้กำหนดรูปแบบการนิเทศที่แน่นอน และยังไม่ได้อบรมครูนิเทศก์เกี่ยวกับ เทคนิค วิธีการและกระบวนการนิเทศ

2. ขอบข่ายงานและแนวทางปฏิบัติของครุฑนิเทศก์ ครุฑนิเทศก์ได้ปฏิบัติงานตามที่โครงการ ศศช. ได้กำหนดไว้ตามเอกสาร และที่ครุฑนิเทศก์ทำได้ที่ดีที่สุดคือ การประสานงาน

3. เทคนิควิธีการและปฏิสัมพันธ์ในกระบวนการนิเทศ ครุฑนิเทศก์ มีการนิเทศร่วมกับฝ่ายอื่น ๆ โดยเฉพาะหัวหน้าเขตปฏิบัติการและคณะเลขาธิการโครงการ ครุฑนิเทศก์ไม่มีรูปแบบการนิเทศที่แน่นอน และครุฑนิเทศก์มีปฏิสัมพันธ์มากกับครูเกี่ยวกับการปรึกษาหารือ ปัญหาส่วนตัว การประสานงานและปัญหาการเรียนการสอน